

תעבור הדליקה⁽¹⁰⁾.

רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מימ, לפי שכלי חרס חדשים אין יכולין לקבל את האור, והן מתבקעין ומכבין המים את הדליקה.

מיתבי ממה ששינונו כברייתא: טלית שאחז בה האור מצד אחד — פושטה ומתכסה בה, ואם כבתה — כבתה. וכן ספר תורה שאחז בו האור — פושטו וקורא בו, ואם כבה — כבה. ומבואר שרק לפשוט התירו ולא הותר לשפוך מים על הבגד כדי להגן עליו.

ומשנינן: הוא, רב, דאמר — כרבי שמעון קכ-ב בן ננס המתיר לעכב את הדליקה אפילו בעור לח של גדי⁽¹²⁾.

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב: טלית שאחז בה האור מצד אחד — נותנין עליה⁽¹¹⁾ מים מצד אחר, ואם כבתה — כבתה.

ודחינן: אימר דאמר רבי שמעון בן ננס שמותר לעכב את הדליקה בעור גדי לח מפני שהוא רק מחרך, שנחרך העור, ורק

בהיתר?

שם.

ותירץ, שאם עוסק בכיבוי הדליקה באופן המותר — כגון גורם, אין חשש שישכח ויכבה בידים, ודוקא כשמוציא חפצים חששו שישכח ויכבה את הדליקה באיסור.

עוד תירץ, שבמקום שהדליקה ממשיכה לבעור והוא מציל כלים חששו שיכבה. אבל כשהוא גורם כיבוי הדליקה באופן המותר ותכבה כל הדליקה לא גזרו, ולפי זה לפרוס עור על תיבה מותר דוקא כשעל ידי זה מונע את הדליקה כולה. אבל להציל את התיבה לבד ותמשיך הדליקה אסור, וכתב שלא משמע כך בפוסקים.

10. המרדכי [שצט] כתב שהתירו גרם כיבוי דוקא משום ההפסד שבדליקה. אבל לגרם כיבוי נר וגחלת וכדומה אסור אפילו ביום טוב, וכן פסק הרמ"א [שלד, כב].

והמגן אברהם [תקיד, ז] כתב שהרא"ש חולק וסובר שמותר לגרום כיבוי גם בלי הפסד, וכן פסקו האחרונים, וביאר השער הציון [תקיד, לא] שביום טוב הקילו יותר, ודוקא כשאינו פסיק רישיה שיכבה הנר, ראה ביאור הלכה

ורבי עקיבא איגר [שלד, כב] מסתפק אם המרדכי והרמ"א שאסרו גרם כיבוי כשאין הפסד, דיברו דוקא על מחיצת כלים עם מים או גם על פריסת עור על התיבה, וכתב שדעת המגן אברהם [תקיד, ה] שלפרוס עור גדי מותר אפילו כשאין הפסד, וברמ"א משמע שגם את זה התירו רק בהפסד של דליקה.

11. התוספות כתבו, שאסור ליתן מים על הבגד עצמו משום כיבוס, וכונת הברייתא שיתן מים סמוך לבגד. והטור [שלד] כתב שיתן יין או שאר משקה שאינו מכבס, והתוספות לעיל [קיא ב] סוברים שמותר לתת מים אפילו על הבגד עצמו, ושרייה במים נחשב לכיבוס רק כשיש כתם ולכלוך על הבגד. והשו"ע [שלד, כד] פסק שאסור לשרות בגד נקי במים, וראה ביאור הלכה [שב, ט] שעל אף שנחלקו האחרונים בדעת השו"ע ראוי להחמיר בספק דאורייתא.

12. הרי"ף פסק כהברייתא שטלית שאחז בה האש פושטה, ולא הביא את רב שמתיר לתת עליה מים, ותמהו הראשונים שהרי מבואר

מונע בכך את התפשטות האש.

אבל לעשות גרם כיבוי בצורה שמגיעה האש למים שספוגים בבגד, והמים מכבים בפועל את האש — מי אמר?

ומשנינן: אין. אפילו גרם כיבוי התיר.

והראיה מדרקתני סיפא:

רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים, לפי שהחדשים אינן יכולים לקבל את האור, והן מתבקעין, ומכבין את הדליקה.

ויש לנו לדייק: מכלל, דתנא קמא שרי אפילו בחדשים המתבקעים והמים היוצאים מהם מכבים את האש.

תנו רבנן: נר דולק (13) שנמצא על גבי טבלא — מנער את הטבלה, והיא נופלת. ואם כבתה — כבתה. לפי שאינו מתכוון לכבות, ודבר שאינו מתכוון מותר בשבת.

אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו שמותר לנער את הטבלא, אלא בשוכח מערב שבת את הנר עליה. אבל במניח עליה את הנר מערב שבת ככוונה להשאירו בשבת (14) — נעשה

לתת מים.

13. רש"י. וכתבו התוספות והרא"ש שמדובר בנר שעוה. אבל בנר שמן מבואר בגמרא ביצה [כב ב] שהממעט שמן בנר נחשב מכבה בידיים וכתבו שהירושלמי מפרש דין זה בנר שכבה, והחידוש הוא שמותר לנער את הטבלא ולא נחשב טלטול מוקצה, שנר שכבה הוא מוקצה לרבי יהודה, ולרבי שמעון מדובר בנר גדול — שהוא מוקצה גם לשיטתו כמבואר לעיל [מד א]. והקשו הרשב"א והרא"ש איך מותר לנער את הטבלא כשהנר דולק והרי זה פסיק רישיה שבודאי יכבה הנר? והוכיחו שמדובר בנר שעוה שיכול להיות שלא יכבה. ועוד תירצו לפי שיטת הערוך, שאם לא ניחא ליה במלאכה ואינו מתכוון למלאכה, מותר אפילו בפסיק רישיה. ובהשגת הראב"ד [שבת, יב, ו] מבואר, שהגמרא להלן [לייט עלה רב] משום שהוא פסיק רישיה, מדובר גם על הדין כאן בנר על גבי טבלא. אבל הרמב"ם [שם] פוסק שנר על גבי טבלא מותר לנער, ודוקא נר מאחורי הדלת נחשב לפסיק רישיה. וראה להלן.

14. השו"ע [שט, ד] מביא מחלוקת במניח מוקצה על חפץ שנעשה בסיס ואסור לטלטלו,

בגמרא שלרבי שמעון בן ננס מותר לתת על הטלית מים והרי"ף פסק כך שגרם כיבוי מותר, ומדוע לא פסק כרב?

ותירצו הרשב"א והר"ן, שהרי"ף למד מהגמרא לעיל [מז ב] שהתירו דוקא "גרם" כיבוי אבל "לקרב" את הכיבוי אסור, והרי"ף סובר שנתנית מים על הבגד שכשתגיע האש לשם היא תיכבה, נחשב לקירוב כיבוי, ודוקא כשפושט את הבגד ומונע מהאש להתפשט נחשב "גורם" כיבוי ומותר. וכל הראשונים חולקים ומתירים לתת מים על בגד וסוברים שזה נחשב "גורם" כיבוי, וכן פסק השו"ע.

והשפת אמת תירץ, שהרי"ף פירש את קושיית הגמרא מפושט טלית להיפך, שרב מתיר לתת מים דוקא בצד שעדיין לא נדלק וזה גורם שלא ידלק. אבל לפשוט את הטלית שגורם כיבוי בחלק שכבר נדלק משמע שאסור, והיינו, שנתנית מים דומה לפורס עור גדי על כלי שמותר לכולי עלמא, ולפשוט הטלית הוא גורם כיבוי במה שכבר נדלק, ומשמע שרב אוסר ובברייתא שנינו שמותר לפשוט טליתו? ומתרצת הגמרא שהברייתא כרבי שמעון בן ננס שגרם כיבוי מותר. וכך ההלכה, והרי"ף כתב את חידוש הברייתא שפושט טליתו וכל שכן שמותר

ואילו **תנא** שאוסר דבר שאינו מתכוון למלאכה ואילו **תנא** דברייתא קתני לה **כרבי שמעון**, שסובר שאם אינו מתכוון למלאכה מותר.

וכי משום דרב סבר לה כרבי יהודה — כל דתני כרבי שמעון, מילט לייט ליה רב?

אמר ליה רב אשי: בהא בדין נר שאחורי הדלת — אפילו רבי שמעון מודה שאסור. דהא אביו ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות. שאם בודאי יצא ממעשיו מלאכה אסורה — חייב, ופתיחת הדלת תביא בודאי לכיבוי הנר ואסור⁽¹⁶⁾.

הטבלא בסיס לנר, שהוא דבר האסור. ובסיס לדבר האסור הרי הוא מוקצה, ואי אפשר לטלטלו כדי לנער את הנר שעליו.

תנא: נר שאחורי הדלת⁽¹⁵⁾ — פותח ונועל את הדלת כדרכו, ואם ככתה האש — ככתה.

לייט עלה רב. קילל רב את אלו שמורים לעשות לפי ההיתר הזה.

אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא, ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי טעמא לייט עלה רב?

אילמא משום דרב סבר לה כרבי יהודה,

וכתבו הב"ח והמגן אברהם [רעז, ד] שלפירושו רב אסר רק לפתוח אבל לנעול מותר, והשו"ע פסק שלנעול בכוח אסור, וביאר הט"ז [שם א] שמדובר שהכותל מתנודד כשנועל בכוח.

והתוספות פירשו שהנר קבוע בדלת ומדובר בנר של שמן, וכשפותח ונועל השמן מתרחק ומתקרב לפתילה ונחשב למבעיר ומכבה.

וכתב המגן אברהם [שם א] שאם פותח ונועל בנחת, ואינו פסיק רישיה שיכבה מותר. וכן בנר שעוה מתיר הרמ"א משום שאינו פסיק רישיה.

והקשו התוספות למה אין הדלת נעשית בסיס לנר? ותירצו, שהדלת היא חלק מהבית וחשובה כבית, ואינה מתבטלת לנר, ועוד תירצו, שמדובר בשכח את הנר בדלת ולא נעשית בסיס וכן מבואר בירושלמי. והשו"ע מתיר אפילו במניח, וכתב הביאור הלכה שפוסק כתירוחן ראשון בתוס' משום ששמע בגמרא שחולקת על הירושלמי הנ"ל.

16. הרשב"א הקשה מכאן על שיטת הערוך

האם צריך שיניח על דעת שישאר שם כל השבת, או שאפילו אם מניח בכניסת השבת ודעתו לסלקו אחר כך על ידי נייעור נעשה בסיס. ופסק המשנה ברורה [רעז, יח] שאם נפל נר דולק על טבלא כיון שיש פסידא, יכול להקל — שאם הניח על דעת לסלקו בשבת, אינו נעשה בסיס ויכול לנער.

15. נאמרו בזה כמה פירושים. רש"י מפרש שהחשש הוא שהרוח תכבה את הנר, והקרוב נתנאל [אות ג] ביאר את כונת רש"י שהרוח שנעשית על ידי פתיחת הדלת תכבה את הנר [ומיישב כך את קושיות התוס' על רש"י] וכתב המהרש"א שלפי זה צריך לומר שאין זה פסיק רישיה שבודאי יכבה, אלא הוא קרוב לפסיק רישיה ולכן לייט עלה רב, וכך ביאר הביאור הלכה [רעז א] את לשון השו"ע "שמא יכבנו", וקשה, שהרי בגמרא אמר רב שנחשב לפסיק רישיה? וביאר לפי המהרש"א הנ"ל שזה קרוב לפסיק רישיה.

והר"ח פירש, שהנר קבוע בכותל מאחורי הדלת והחשש הוא שהדלת תכה על הנר ותכבנו,

אמר רב יהודה: פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת, על אף שהרוח הנושבת דרך הדלת מבעירה את האש שבמדורה.

לייט עלה, קילל אביי את המורים כן.

ומבארין: במאי עסקינן?

אילימא שפותח את הדלת ברוח מצויה — מאי טעמיה דמאן דאסר? והרי אין דרך להבעיר מדורה ברוח מצויה, ואין זה פסיק רישא שהאש תתלקח יותר כתוצאה מפתחת הדלת?

ואי המדובר הוא שפותח את הדלת ברוח שאינה מצויה — מאי טעמא דמאן דשרי, והא הוי פסיק רישא שתובער האש, וכך היא הדרך להבעיר אש.

ומשנינן: לעולם המדובר הוא ברוח מצויה.

מר אביי סבר: גזרינן אטו רוח שאינה מצויה.

ומר רב יהודה סבר: לא גזרינן.

שנינו במשנה: עושין מחיצה של כדים מלאים מים כדי למנוע את מעבר הדליקה.

ורבי יוסי אוסר.

והוינן בה: למימרא, דרבנן, המתירים לעשות את המחיצה, סברי כי גרם כבוי מותר, ורבי יוסי סבר שגרם כבוי אסור.

ותמהינן: והא איפכא שמעינן להו!

דתניא: עושין מחיצה בפני הדליקה, בין בכלים ריקנין, ובין בכלים מלאין מים, בכלים שאין דרכן להשתבר.

ואלו הם כלים מלאין מים שאין דרכן להשתבר — כלי מתכות.

רבי יוסי אומר: אף כלי חרס העשויים מעפר של כפר שיהיו, וכן כלי חרס העשויים מעפר כפר חנניה — חזקים הם, ואין דרכן להשתבר.

ומוכח מברייתא זו כי רבי יוסי הוא המיקל בגרם כיבוי יותר מרבנן, שהרי הוא מתיר למלאות מים אפילו בכלי חרס מסוימים, דבר שלא התירו רבנן.

וכי תימא, איפוך מתניתין, ונכתוב בה שרבי יוסי הוא המתיר לעשות את המחיצה בכלים מלאים מים וחכמים אוסרים. ורבי

הרי כיבוי הוא איסור דרבנן ואין לאסור פסיק רישיה? ותרץ, כיון שיש כיבוי האסור מהתורה כגון שצריך לפתילה, אסור פסיק רישיה בכל כיבוי. אבל מלאכה שתמיד איסורה רק מדרבנן מותר אפילו בפסיק רישיה. עוד תירץ, שכל מקום שמצינו "לייט עלה" אינו איסור ברור, והאמורא בא להחמיר ולאסור משום שהיא פירצה ועזות מצח שנראה כעובר איסור, וכאן שהוא קרוב לפסיק רישיה קילל רב שלא יעשה כך משום פירצה.

שפסיק רישיה דלא ניחא ליה מותר, והרי אינו נהנה שנכבה לו הנר? ותרץ, שמדובר בפתילה שצריכה הבהוב, או שנהנה שנשאר לו שמן בנר. עוד כתב הרשב"א שמוכח מכאן שפסיק רישיה אסור אפילו במלאכה האסורה רק מדרבנן, והמגן אברהם [ש"ד, ה] הביא מחלוקת אם פסיק רישיה בדרבנן אסור, ולמד מדין נר שאחורי הדלת שאסור.

אולם התרומת הדשן [סד] מתיר וכן המאירי לעיל [כט ב], וכאן הקשה המאירי למה לייט רב

ורמי דרבנן אדרבנן, ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי.

דתניא: הרי שהיה שם ה' שאסור למוחקן כתוב לו על בשרו — הרי זה לא ירחוק, ולא יסוד, שמא ימחקנו. ולא יעמוד במקום הטינופת משום קדושתו.

נזדמנה לו, שהתחייב לטבול טבילה של מצוה — כורך עליה גמי, ויורד וטובל.

רבי יוסי אומר: לעולם יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפשא את השם בידים.

ומוכה, שרבי יוסי הוא המתיר גרם מחיקת השם, לפי שאינו מוחק בידים, אלא יורד וטובל, והשם נמחק רק בגרמתו⁽¹⁷⁾.

וסברה הגמרא שגרם איסור בשבת ובמחיקת השם שוים.

ואם כן קשה, שבמחיקת השם מצינו מחלוקת הפוכה מכיבוי. שרבי יוסי הוא המקיל בגרם מחיקה ורבנן הם המחמירים ואוסרים.

ומשנינן: שאני התם, במחיקת השם, דאמר קרא [דברים יב] "ואבדתם את שמם מן המקום החוא לא תעשון כן לה' אלהיכם". ומשמע לרבי יוסי לדרוש מלשון הכתוב "לא

יוסי דברייתא — לדבריהם של חכמים קאמר. וכך אמר להם: לדידי מותר לעשות מחיצה בכל הכלים. אבל גם לשיטתכם, כלי חרס חזקים יש להתיר שהרי אינם נבקעים.

אי אפשר לומר כן. כי — ומי מצית אפכת לה? למשנה שרבי יוסי מיקל יותר.

והאמר רבה בר תחליפא משמיה דרב: מאן תנא גרם כבוי אסור — רבי יוסי הוא!

אלא, לעולם לא תיפור.

וברייתא כולה רבי יוסי היא. וחסורי מחסרא בלשון הברייתא, והבי קתני:

עושין מחיצה בכל הכלים כשהם ריקנין. וכן בכלים מלאים מים כשאין דרכן להשתבר.

ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר — כלי מתכות.

וכלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה נמי אין דרכן להשתבר.

שרבי יוסי אומר: אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר.

ומקשינן:

נעשה מאיליו? ואין לדחות שמלאכת מחשבת בשבת חמורה יותר, שמצינו גם ברוצח שהמטביע אדם במים נחשב מעשה גמור וחייב מיתה, ומדוע הטובל ידו שכתוב עליה שם נחשב רק "גורם"? ועל תירוץ הרשב"א שאין ודאות שימחק השם, תמהו, אם כן היה לגמרא לומר שמותר מפני שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, ולא משום "גרמא"?

17. הרשב"א תמה, למה טבילת היד במים לא נחשב מוחק בידים את השם, כמו שהנותן כלי עם מים תחת נר שיפלו בו הניצוצות נחשב מכבה [לעיל מז ב] ותירץ, שאפשר שלא ימחק השם ולכן רק משפשא נחשב מוחק בידים. והאחיעזר [ח"ב, מח] וכן בכתבי קהילות יעקב החדשים [לז-לט] תמהו הרי המניח קדירה על האש בשבת חייב מיתה אף שהבישול

לעשות גרם כיבוי אתי נמי לכבווי בידים.

ופרכינן: **אי הכי שבכיבוי יש לחשוש שמא יבוא לכבות בידים מפני שאדם בהול על ממונו** — **קשיא דרבנן אדרבנן:**

כי, ומה התם, בגרם כיבוי, **דאדם בהול על ממונו** — **שרי לרבנן גרם כיבוי, הכא בגרם מחיקה, שאין אדם בהול על ממונו, לא כל שכן שצריך להתיר גרם מחיקה!?**

וחוזרת בה הגמרא מההנחה שטעמם של רבנן שהצריכו ליתן גמי על שם ה' בשעת טבילה הוא מצד גרם מחיקה, ומוכיחה:

תעשון" כי רק עשייה בידים של איבוד הוא **דאסור**, אבל **גרמא** של איבוד — **שרי**⁽¹⁸⁾. ולכן רבי יוסי המחמיר בשבת מקיל במחיקה.

ומקשינן: **אי הכי**, שרבי יוסי מדייק מלשון "עשייה" שגרמא מותר, **הכא נמי**, גבי מלאכת שבת, **כתיב** לשון עשייה: [שמות כ] "**לא תעשה כל מלאכה**" — ונדרוש: **עשייה הוא דאסור, גרמא שרי!**⁽¹⁹⁾

ומשינינן: במלאכת כיבוי סבר רבי יוסי שיש לאסור גרם כיבוי מטעם אחר. **כי מתוך שאדם בהול על ממונו** — **אי שרית ליה**

גניזה, וכמו שמצינו בהצלה מדליקה שספר שקורין בו מצילין, וקמיעות אפילו שכתוב בהם שמות אין מצילין, ובכל זאת איסור מחיקה ודאי יש גם בשם לבד, ומבואר שאין חיוב גניזה תלוי באיסור מחיקה.

וביאר שהגמרא כאן אמרה על "הלאו" — שבגורם אינו עובר בלאו. אבל מדרבנן ודאי שאסור למחוק וחייב להציל כל ספר ושם קדש מהדליקה — בחול, ודוקא לצורך מצוה כטבילה לא אסרו במקום שאין לאו מהתורה כמו בגורם, ולכן בזמן הזה שאין מצות טבילה בזמנה, אסור "לגרום" מחיקה מדרבנן, ולכן השמיטו הפוסקים דין זה [וראה חזון איש ידיים ח, יז]

19. א. מבואר בגמרא שמלאכת שבת בגרמא מותר, וכן בכל לאו שנאמר בו "עשייה" כמו מחיקת שם. וראה מנחת חינוך [רצא, ה] שנקט בפשיטות שהאיסור לסרס בהמה שנלמד מהפסוק "ובארצכם לא תעשו", בגרמא אינו עובר בלאו. והאחייעזר [ח"ג ס] הביא מחזה **אברהם** שכתב כי במלאכת הבערה בשבת, שנאסרה מהפסוק "לא תבערו", אסור אפילו גרמא, משום שאין למעט בה גורם מלשון

ותירצו, שהרשב"א מדבר על מחיקה מיד כשטובל במים, ועל זה כתב שאין ודאות שימחק מיד. אבל במשך הזמן בודאי ימחק השם והטבילה במים "גורמת" לזה, ומותר משום שגורם לא אסרה תורה. ולכן אין זה דומה למניח קדירה על האש בשבת ומטביע אדם במים, ששם המעשה נעשה מיד בשעת עשייתו וחייב. אבל העושה פעולה שבמשך הזמן תמהר את המחיקה נחשב גורם [וראה חזון איש ידיים ח, יז]

18. הנודע ביהודה [תניינא, או"ח יז] תמה למה השמיטו הפוסקים את הדין שמותר "לגרום" מחיקת השם? ותירץ בדוחק, שלמדו מהדין בגמרא מגילה [כו ב] שספר תורה שבלה חייב לגנוז בכלי חרס, ומוכח שאסור אפילו "לגרום" הפסד לכתבי הקדש, ונידחת הסוגיא כאן להלכה.

והחשק שלמה והאחייעזר [הנ"ל] העירו, שלגבי גניזה יש חילוק בין ספר שלם ובין שם שכתוב בפני עצמו, שהחיוב לגנוז הוא דוקא בספר שלם שנכתב כדינו. אבל שם הכתוב על כלי או על ידו אפילו שאסור למחוקו אין חיוב

וכה יש כאן חציצה גם בלא הגמי משום דיו שכתוב בו שם ה' (20).

ומתרצת הגמרא שמצד הדיו עצמו אין כאן חציצה, שאפשר לומר שהמדובר בדיו לחה, שאינה חוצצת (21).

דתניא: הדם והדיו הדבש והחלב, כשהן יבשין — חוצצין. כשהן לחים — אין חוצצין.

מכל מקום קשיא ממה נפשך למה מועיל הגמי לרבנן!

אלא, אמר רבא בר רב שילא: היינו

ותסברא, האי גמי שהצריכו חכמים ליתנו על בשרו שכתוב בו שם ה' כשבא לטבול — היכי דמי?

וממה נפשך קשה:

אי דמיהדק הגמי לגופו — קא הוי חציצה, ולא עלתה לו טבילה.

אי לא מיהדק — עיילי ביה מיא ומוחקים את שם ה' ומה מועיל הגמי, וכיצד מותר לו לגרום למחיקת שם ה'!?

ובמאמר מוסגר שואלת הגמרא: לפי הצד שהגמי הוא חציצה — תיפוק ליה שבין כה

הכתוב "לא תעשה כל מלאכה", כיון שהבערה נאסרה בפסוק מיוחד, והאחיעזר חולק. **ב. השלטי הגיבורים** [דף מה, בדפי הרי"ף אות ג] מחדש שגרים כיבוי מותר דוקא כשאינו

מכוון לכיבוי ורוצה רק למנוע את התפשטות הדליקה, ואף שהוא פסיק רישיה שיתבקעו הכלים ותכבה האש, מותר משום שהוא רק גורם. אבל אם מכוון לכיבוי, אסור אפילו

"לגרום" כיבוי. **והביאור הלכה** [שלד, כד] כתב שכל הראשונים והפוסקים סוברים, שגרים כיבוי מותר אפילו כשמתכון לכבות.

20. **השפת אמת** הקשה, שהבית יוסף ביו"ד [קצח] כתב שדעת הרמב"ם בדין חציצה בטבילה שאם מקפיד חוצץ — ההקפדה היא לטובל בעצמו, ואם הוא אינו מקפיד אף שרוב בני אדם מקפידים אינו חוצץ [ורוב הפוסקים סוברים שההקפדה נקבעת לפי רוב בני אדם] ואם כן קשה, הרי הכותב שם על בשרו ויודע שאסור למוחקו אינו מקפיד על הכתב, ומדוע מקשינן שיחצוץ?

ותירץ, שההקפדה תלויה ב"מין" שחוצץ, וכיון שהוא עצמו מקפיד על דיו שעל גופו

21. **הרמב"ם** [יסודי התורה, ו, ו] פסק כרבנן והשמיט את תירוץ הגמרא שמדובר בדיו לח שאינו חוצץ, והקשו הכסף משנה ולחם משנה

ומשנינן: זימנין דמשתלי, ישכח ושקיל ויריס ליה לידו מעל שם ה' כשהוא ערום.

ופרכינן: לרבי יוסי נמו, נחוש שמא זימנין דמשתלי ושקיל ליה!

ומשנינן: אלא, אי דאיכא גמי — הכי נמי שצריך ליתנו גם לרבי יוסי.

הכא במאי עסקינן — המחלוקת היא אם צריך לאהדורי לחזר ולחפש ולהמתין מלטבול, אנמי. עד שימצאו את הגמי.

רבנן סברי טבילה בזמנה⁽²³⁾ לאו מצוה — קכא-א ולכן מהדרינן, מחפשים אחרי גמי,

טעמייהו דרבנן שצריך לשים על שם ה' גמי בצורה לא מהודקת, משום דקסברי: אסור לעמוד בפני השם כשהוא ערום.

ותמהינן: מכלל, דרבי יוסי שהתיר לטבול בלי נתינת גמי, סבר מותר לעמוד בפני השם ערום, והרי דבר זה לא יתכן.

ומשנינן: לרבי יוסי שמדובר דמנח ידיה עילויה⁽²²⁾.

והוינן בה: אם כן, לרבנן נמי, שיועיל טבילה דמנח ידיה עילויה, ולמה צריך ליתן גמי?

מקש מועיל, וכן פסק השו"ע [או"ח צא, ד]. והקשה, שבגמרא מבואר שאם כיסה את השם בידו גם נחשב לכיסוי, והרי לאמירת ברכה ותפילה כתבו הפוסקים שידו לא נחשב כיסוי? [ואם כיסוי הראש לתפילה חמור יותר משם שכתוב על ידו כשרוחץ שמא לתפילה גם כיסוי גמי וקש אינו מועיל?]

ותירץ, שמסתבר שכיסוי למי שכתוב על ידו שם וכיסוי הראש לתפילה דינם שוה, ובכל זאת כיסוי ידו לא מועיל לתפילה משום שהיד והגוף הם דבר אחד ואין הגוף מכסה את עצמו [והמגן אברהם [צא, ג] ביאר משום שמין במינו אינו חוצץ] אבל הדיו שעל ידו הוא דבר נפרד ומין אחר, ולכן ידו נחשבת לכיסוי. וכתב הבית יוסף שלפי תירוצו אם אדם מניח את ידו על ראש חברו מועיל להחשב כיסוי הראש, וכן פסק השו"ע [צא, ד].

אינה כיסוי דוקא לתפילה וברכה. אבל לגבי לישוב או לילך ארבע אמות כשמכסה ראשו בידו, ודאי מותר.

23. הקהילות יעקב [יומא, כא] מבאר שכולם מודים שיש מצוה לטבול, והרמב"ם בספר

למה לא פסק כסתמא דגמרא כשאינן מי שחולק? והאור שמח [שם] תירץ, שבעצם תמוה, למה הגמרא לא הקשתה לרבי יוסי הרי הדיו חוצץ? [ראה לעיל תירוץ השפת אמת] וסובר הרמב"ם שכתב שעל ידו שאסור לו להסירו מגופו אינו חוצץ ובטל לגוף, כמו שדם אינו חציצה לשוחט, וצבע אינו חוצץ לצבעי משום שאין דעתו להסירו, הוא הדין למי שאסור לו למחוק את הכתב שעל ידו, לרבי יוסי אינו חוצץ, וקושיית הגמרא היא דוקא לרבנן שצריך להניח על ידו גמי כשטובל, ואם כן אין הכתב והדיו בטל לגופו שהרי צריך לשמור עליו בגמי, ומקשינן כמו שהגמי חוצץ כך יחשב הדיו עצמו לחציצה? ולכן למסקנא, שמותר לגרום מחיקה והגמי אינו כדי למנוע שימחק, אין הדיו חוצץ כלל כמו לרבי יוסי, ולכן השמיט הרמב"ם את תירוץ הגמרא [וראה שם תירוץ נוסף].

22. התרומת הדשן [סימן י'] נשאל על חיוב כיסוי הראש בתפילה ואמירת ברכה — האם כיסוי קלוע מקש נחשב כיסוי? וכתב שמבואר כאן בגמרא שגמי מועיל לכיסוי שם כשעומד ערום, ומסתבר שהוא הדין כיסוי הראש העשוי